

HALKEVLERİNİN KÜTÜPHANECİLİK FAALİYETLERİ

LIBRARY ACTIVITIES OF PUBLIC HOUSES

Doç. Dr. Erdem ÇANAK

Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ecanak@cu.edu.tr

Adana / Türkiye

ORCID: 0000-0002-7856-3802

ÖZET

Halkevleri; 1932-1951 yılları arasında faaliyet göstermişlerdir. Yakın dönem Türkiye tarihine damgasını vurmuş olan bu müesseseler, ilk defa 19 Şubat 1932 tarihinde açılmış, zaman içerisinde de sayıları artarak kapatıldıkları 1951 yılında 478'e ulaşmıştır. Yurdun dört bir yanında açılmış olan bu müesseseler, cumhuriyet değerlerini bireylere aşılama çabalarıdır. Bunu da kurdukları şubeler aracılığıyla yapmışlardır. Bunlardan birisi de Kütüphane ve Neşriyat Şubesi'dir. Şubenin kütüphane ve neşriyat olmak üzere iki temel faaliyet alanı vardır. Açtığı kütüphane ve okuma odalarıyla toplumun okuma ihtiyacını gidermeye çalışan şube, bir taraftan da kitap sevgisinin yerleşmesi için çabalamıştır. Ayrıca neşriyat faaliyeti kapsamında da birçok kitap, broşür ve gazete yayınlamıştır. Yayınlanan bu eserlerle kayıt altına alınan yerel kültürel değerler gelecek nesillere aktarılmıştır. Böylece bir taraftan kütüphanelerle toplumsal aydınlanma için çalışırken bir taraftan da milli kültürün oluşumuna katkı sağlanmıştır. Gerçekleştirilen bütün bu faaliyetlerle de cumhuriyetin aydınlanma süreci bütün yurda yayılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, Kütüphane ve Neşriyat şubelerinin kütüphanecilik konusundaki çalışmaları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halkevleri, Kütüphane, Halk Kütüphanesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi.

ABSTRACT

Public Houses operated between 1932-1951. These institutions which are important socio-cultural institution that has marked to near-term history of Turkey were opened on 19th February 1932 and reached a total number of 478 by the year they were shut down in 1951. Public Houses, which were opened all over the country, tried to make people adopt the values of the republic through their branches all over the country. One of them is the Library and Publication Branch. The branch has two main areas of activity: library and publication. Trying to meet the reading needs of the society with the library and reading rooms it opened, the branch also strived for the love of books. In this way, many books, brochures and newspapers were published. Local cultural values recorded with these published works have been transferred to future generations. Thus, while working for social enlightenment with libraries, it also contributed to the formation of national culture. With all these activities, the enlightenment process of the republic was tried to spread throughout the country. In this study, the studies of the Library and Publication branches on librarianship are discussed.

Keywords: Public Houses, Library, Public Library, Library and Publication Branch.

1. GİRİŞ

1932-1951 yılları arasında faaliyet göstermiş olan halkevleri, cumhuriyetin önemli toplumsal kalkınma projelerinden birisidir. Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) deneyimi ile Menemen Olayı gibi cumhuriyet değerlerinin bireylere yeterince aktarılamadığını ortaya koyan siyasi ve sosyal gelişmeler sonucu gündeme gelmiştir. Menemen Olayı olarak bilinen elim hadisenin suçlusu olarak da inkılapları halka yeterince anlatamadığı gerekçesiyle Türk Ocakları görülmüştür.¹ Bunun üzerine Türk Ocakları, 10 Nisan 1931 tarihinde gerçekleştirdiği olağanüstü kongresinde Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) katılma kararı alırken yerine de bireylerin cumhuriyet değerlerini yaşayarak öğreneceği halkevlerinin açılmasına karar verilmiştir. Halkevlerinin açılmasına yönelik karar, CHP'nin 10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında gerçekleştirdiği Üçüncü Büyük Kongresi'nde alınmıştır (Çeçen, 1990: 94-95). Alınan bu karar üzerine 19 Şubat 1932 tarihinde ilk halkevleri açılmıştır. Fakat halkevleri açılmadan önce dünyadaki benzer örnekleri incelendiği gibi Türk Ocakları tecrübesinden de istifade edilmiştir (Atatürk ve Halkevleri, 1974: 17-38).

Halkevleri nüfus bakımından kalabalık olan yerleşim yerlerinde açılırken daha sakin olan yerlerde ise halkodaları açılmıştır. Halkodalarının açılmasına 29 Mayıs-3 Haziran 1939 tarihleri arasında gerçekleştirilen CHP'nin Beşinci Büyük Kurultayı'nda karar verilmiş, 1940 yılından itibaren de halkevi teşkilatının olmadığı mahalle ve köylerde açılmalarına başlanmıştır (Koçak, 1996: 104-105). Ancak çok partili hayata geçiş bu müesseselerin sonu olmuş ve 1951 yılında kapatılmışlardır. Bu esnada yurt genelindeki halkevlerinin sayısı 478, halkodalarının sayısı ise 4.322'dir (Özacun, 1996: 91).

Halkevleri, tiyatro, gezi, okuma-yazma kursları, derleme çalışmaları, şiir yarışmaları, önemli günlere yönelik kutlamalar, neşriyat ve sosyal yardım faaliyetleri, spor müsabakaları gibi çeşitli etkinlikler düzenlemişlerdir. Bu etkinlikleri bünyelerindeki dokuz şube aracılığıyla yapmışlardır. 1932 yönetmeliğine göre bu şubeler; Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, İçtimai Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köycüler Şubesi ve Müze ve Sergi Şubesi'dir (CHP Halkevleri Talimatnamesi, 1932):²

2. KÜTÜPHANE VE NEŞRİYAT ŞUBESİ

Halkevinin dokuz şubesinden birisi olup 1932 yönetmeliğinde *Kütüphane ve Neşriyat*, 1935 yönetmeliğinde *Kitapsaray ve Yayın*, 1940 yönetmeliğinde ise *Kütüphane ve Yayın* adını almıştır. 1932 yılındaki CHF Halkevleri Talimatnamesinde kütüphaneler halk bilgisinin ilerlemesindeki başlıca amil olarak görülmüştür (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 17-19). Zira cumhuriyet değerleri, açılacak olan kütüphaneler ve okuma odalarıyla halka ulaştırılacaktır. Bundan dolayı her halkevinde bir kütüphane ve okuma odası olması istenmiş, kütüphane kurma imkânı yoksa bir kitap dolabı veya rafının olması yeterli görülmüş, hatta halkevinin binası müsait değilse bunları farklı bir binada da oluşturabileceği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra şehirde halk kütüphanesi varsa bile halkevinin kendi kütüphanesini kurması yine de istenmiştir. Buralardaki kitapların kolay ve çabuk bulunup iyi muhafaza edilmesi üzerinde de önemle durulmuştur (Halkevleri 1940, 1940: 12). Cumhuriyetin ışığını yurdun dört bir yanına götürecek mekânlar olarak görüldüklerinden kütüphaneler ile okuma odalarına zararlı fikir akımları ile insan davranışlarını olumsuz yönde etkileyecek içerikteki eserlerin girmesine izin verilmemiştir (Halkevleri 1940, 1940: 25).

Halkevlerinin kütüphane açmasında Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleştirilen inkılaplar da önemli rol oynamıştır.

¹ Türk Ocakları'nın kapatılmasında yapılan inkılaplara gereken ilgiyi göstermemesi, siyasete bulaşması, Genel Başkan Hamdullah Suphi Bey'in faşizmi öven sözleri ile Turancılık ideolojisinden vazgeçmemesinin etkili olduğu iddia olunmuştur (Çeçen, 1990: 96).

² Şubelerin isimleri zaman zaman değişmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (CHP Halkevleri Öğreneği, 1935; CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940).

Özellikle Latin Alfabesinin kabulüyle birlikte yeni harfleri öğrenenlerin okuma ihtiyacının giderilmesi için kütüphaneler büyük önem arz etmiştir. Ancak ülkede yaygın bir kütüphane ağından söz etmek mümkün olmadığı gibi daha önce bu ihtiyacı büyük ölçüde gideren Türk Ocakları da kapandığı için bu hususta ciddi bir boşluk ortaya çıkmıştır. Halkevlerinin açtığı kütüphaneler sayesinde de bu boşluk doldurulmuştur. Kütüphaneler açılırken Türk Ocakları'nın bıraktığı mirastan da yararlanılmıştır (Keseroğlu, 2022: 496). Ancak Ocakların kapandığı tarih göz önüne alındığında mevcut eserlerin daha ziyade Arap harfli ve yabancı dilde olmasından dolayı Latin Alfabesi ile basılan yayınlardan oluşan kütüphaneler tesis edilmesi gerekmiştir. Bu tarihlerde faaliyete geçen Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu gibi müesseselerin yanı sıra satın alma ve bağış yoluyla temin edilen eserlerle halkevlerinin kütüphaneleri oluşturulmuştur. Ancak kısıtlı imkânlar ile eleman azlığı gibi çeşitli nedenlerden dolayı her halkevinde kütüphane olduğunu söylemek mümkün değildir. Örneğin 1944 yılındaki 405 halkevinin 75'i eleman azlığından dolayı kitaplık kolu oluşturamamıştır (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, 1945: 10). Bu sayı 1945 yılında ise 25 olarak tespit edilmiştir (CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, 1946: 22).

Şube, kütüphanenin yanı sıra okuma odaları da açmıştır. Bu odalar, Halkevleri, Talimatnamesi uyarınca halkevinin binası içindeki okuma odası ve salonlarından ayrı olarak halkevine uzak mahalle ve çarşı içlerinde, cezaevlerinde ve bilhassa gidip gelmesi kolay olan köylerde açılmıştır. Halkevleri Talimatnamesine göre buralar, *Halkevleri Kütüphane ve Yayın Kollarının yetişebildikleri yerlerde halkın okuma dileklerini dindiren ışıklı yuvalardır* (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, 1942: 12-13). Bir başka esere göre ise; *köylerde manevi büyük fethin, Anadolu'daki irfan fethinin ilk karargâhları, ön karakollarıdır* (Halkevleri 1932-1935 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, 1935: 107-108). 1940 yılında açılan 116 okuma odasının³ 5'i ise cezaevlerindedir (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, 1942: 13). Cezaevlerinde açılan okuma odaları sayesinde mahkûmların zamanlarını verimli bir şekilde geçirmeleri, dışarıdaki gelişmelerden haberdar olmaları ve tahliye olduklarında topluma daha kolay uyum sağlamaları amaçlanmıştır. CHP Genel Sekreterliği de zaman zaman halkevlerine yazdığı yazılarla mahkûmlarla ilgilenilmesini ve kitap okutularak eğitim-kültür seviyelerinin yükseltilmesini istemiştir (Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi 17 Mayıs 1935'den Birincikanun 1935 Sonuna Kadar, 1936: 85).

İnsanların okuma ihtiyacını gidermek adına kütüphane ve okuma odası açan şube, milli harsı besleyecek eserleri çoğaltmak ve her zümrede okuma zevki uyandırmak için gerekli tedbirleri almakla da sorumlu tutulmuştur. Bunun üzerine şubeler, çeşitli yarışmalar⁴ ve kitap sergileri⁵ gerçekleştirerek köyler için seyyar kütüphane uygulamasını hayata geçirmişler (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, 1942: 14), okuma bilmeyenlerin kitaplardan yararlanabilmesi için de kütüphane, okuma odası, parti ocağı, mahalle ve köy odası ile kahvehane gibi yerlerde okuma günü düzenlemişlerdir (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 18-19). Etkinlik sırasında okuması güzel olan bir kişiye uygun görülen bir eser yüksek sesle okutulmuştur.

³ İlk etapta okuma odası açan halkevleri şunlardır: Adana, Adapazarı, Akçakoca, Amasya, Ankara, Antalya, Arapkir, Artvin, Argilhan, Ayancık, Aydın, Ayvalık, Bakırköy, Balıkesir, Beşikdüzü, Beşiktaş, Belen, Biga, Bolu, Buldan, Bünyan, Diyarbakır, Doğanbey, Edremit, Eskişehir, Gemlik, Görele, İncesu, İnegöl, İzmit, Kadıköy, Kastamonu, Keşan, Kırkağaç, Kırşehir, Manisa, Maraş, Mardin, Midyat, Ordu, Saiteli, Sarıgöl, Silifke, Sinop, Şebinkarahisar, Şehremini, Tavşanlı, Üsküdar, Yayladağ ve Yenisehir (CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, 1941: 72).

⁴ Buna örnek olarak 1939 yılında düzenlenen *Memleket Küçük Hikâyeleri* adlı yarışması verilebilir. Falih Rıfki Atay, Ahmet Kutsi Tecer, Hasan Ali Yücel, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Halil Vedat Fıratlı ve Mustafa Nihat Özön gibi isimlerden oluşan jürinin seçeceği ilk on esere 100'er lira para ödülü verileceği, arzu edenlerin hikâyelerinin de *Ulus* gazetesi ve *Ülkü* mecmuasında yayınlanacağı ve parti tarafından da kitap olarak bastırılacağı belirtilmiştir (BCA, 490.1.0.0.4.18.19).

⁵ 30 Ağustos 1944 tarihinde Afyon'da düzenlenen ve Halkevleri yayınlarından oluşan kitap sergisi örnek olarak verilebilir (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, 1945: 11). Adana Halkevi de 1940 Mayıs, 1941 Mayıs ile 1942 Haziranında kitap sergileri düzenlemiştir (Türk Sözü, 18 Mayıs 1940; 19 Mayıs 1940; 30 Mayıs 1940; 1 Haziran 1940; 22 Mayıs 1941; 27 Mayıs 1941; 28 Mayıs 1941; 3 Haziran 1941; 27 Haziran 1942).

Benzer etkinlik köy ve kasabalarda da gerçekleştirilmiştir. Halkevinin okuma konusunda gösterdiği hassasiyetin temelinde ise okur-yazar oranının düşük olması önemli bir etken olmuştur. Bu nedenle halkevleri, okuma bilenlerin yanı sıra kursları başarıyla tamamlayanların okuma ihtiyacını oluşturdukları kütüphaneler aracılığıyla gidermeye çalışmışlardır. Ancak bunu yaparken de, *Türk inkılabı ideolojisine uymayan, yabancı rejim ve ideolojileri tasvir eden, aelulum milli ve realist görüşler dışında kalan hurafeleri, geri ve irticai zihniyeti istihdaf eden, dinî mahiyette olan, bedbinlik telkin eden, cinayet ve intihar gibi vakaları tasvir eden, şehvet ve ihtiras temayüllerini kamçılaman ve gençliği sıhate muzır itiyatlara teşvik eden eserlerin* kütüphanelere girmesine izin vermemişlerdir (CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940: 25). Bu içerikte olup hükümet tarafından yasaklanan eserlerin listesi zaman zaman halkevlerine gönderilerek kayıtlarının silinmesi istenmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi İkincikanun 1938'den 30 Haziran 1938 Tarihine Kadar, 1938: 74-75).

Kitap okuma sevgisini arttırmaya yönelik uygulamalara Ankara Halkevi Kütüphane ve Yayın Şubesi'nin 1943 yılında Ankara'daki yüksekokullar ile lise öğrencilerine yönelik olarak düzenlediği kitap özetleme yarışması örnek olarak verilebilir. Yarışma kapsamında Anabasis, Ateşten Gömlek ve Sokrates'in Müdafaası adlı eserler okunarak özetlenmiştir. Yarışmanın birincilerine ödül olarak da yine kitap verilmiştir (1943 Kitap Hulasa Etme Müsabakası: Anabasis-Ateşten Gömlek-Sokrates'in Müdafaası, 1943). İzmir Halkevi ise yılda bir defa *Kitap Geceleri* adıyla etkinlik düzenlemiştir. Mülkü amirler başta olmak üzere şehrin ileri gelenlerinin de katıldığı etkinlik kapsamında kitapların faydası ve okuma sevgisi üzerine konuşmalar yapılmıştır. Etkinliğe katılanlar, halkevi tarafından kendilerine daha önceden bildirilmiş olan birer kitabı da yanlarında getirerek Halkevi kütüphanesine hediye etmişlerdir (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, 1945: 12). Adana Halkevi de 30 Mart 1946 gecesi kitap gecesi adıyla bir etkinlik düzenlemiştir (Yeni Adana, 18 Mart 1946; Türk Sözü, 30 Mart 1946; Görüşler, S. 87 (Mart 1946). Bunların yanı sıra Şişli Halkevi de 1946 yılında her Pazar günü *Ocakbaşı* adıyla bir eserin okunarak dinlendiği etkinlik düzenlemiştir (XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, 1947: 15). Bazı halkevleri de kendi yayınlarından veya gelen kitaplardan oluşan küçük vitrinler tertipleyerek halkın ilgisini çekmeye çalışmıştır (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, 1945: 12).

Halkevleri, insanları okumaya teşvik etmekle yetinmeyerek kütüphanelerden daha kolay ve rahat yararlanabilmeleri için çalışma saatleriyle de bu süreci desteklemişlerdir. Bu hususta hassasiyet göstermeleri için CHP Genel Sekreterliği tarafından da zaman zaman uyarılmışlardır. 1938 Aralık ayında yapılan bu tarzdaki bir uyarıda, *Bazı halkevlerindeki durgunluğa dikkat çekildikten sonra durgunluğun en önemli sebebinden birisinin kütüphanelerin kapalı olması olduğu belirtilerek aynı zamanda muhitlerinin bir umumi kütüphanesi mahiyetinde olan bu kütüphanelerin haftanın muayyen günlerinde –tatil günleri tabiatile hariç- muayyen saatlerde açılır kapanır olması ve bu iltizam hiçbir surette bozulmamasının lazım geldiği* belirtilmiştir (BCA, 490.1.0.0.4.19.22). Genel Sekreterliğin yazısından daha önce çalışma saatlerini düzenleyen halkevleri de olmuştur. Örneğin Adana Halkevi 1937 Mart ve Temmuz aylarında çalışma saatlerini yeniden düzenlemiştir.⁶ Bunun yanı sıra İkinci Dünya Savaşı yıllarına tesadüf eden 1941 Ekiminde Salı günü hariç 15.00-22.00 saatleri arasında (Türk Sözü, 2 Birinciteşrin 1941), 1942 Kasımında ise Salı gününün yanı sıra öğleden önceleri de açık olacağı belirtilmiştir (Türk Sözü, 14 Teşrinisani 1942).

Şube, açtığı kütüphane ve okuma odalarının yanı sıra neşrettiği yayınlarla da dikkat çekmiştir. Halkevlerinin açıldığı ilk zamanlarda yayınların hangi şube tarafından yapılacağı hususunda bir yanlış anlama söz konusu olmuşsa da 1940 yönetmeliğinde bu sorun çözülerek her türlü yayını çıkarma görevi Kütüphane ve Neşriyat Şubesine verilmiştir.⁷

⁶ 1937 Martında 08.00-12.00/13.30-17.30 olan çalışma saatleri, 1937 Temmuzunda 08.00-12.00/14.00-17.30 olarak değiştirilmiştir (Türk Sözü, 9 Mart 1937; 10 Temmuz 1937; Adana Halkevi, 1938: 70).

⁷ Dergi çıkarma görevi Dil ve Edebiyat Şubesine verilmiştir (CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940: 27).

Bu doğrultuda şubeler, günümüz araştırmacıları için önemli birer kaynak niteliğinde olan tarihi, edebi ve folklorik bilgiler içeren birçok eser neşretmişlerdir. Özellikle yöresel kültürel değerlere dair eserler içerdikleri bilgilerin yok olmasına mani oldukları gibi geleceğe aktarılması hususunda da önemli rol oynamışlardır. Ayrıca cumhuriyetin ilk yıllarındaki ekonomik ve sıhhi yapının yanı sıra İkinci Dünya Savaşı gibi faktörlerden dolayı tarım, sağlık ve zehirli gaz gibi konularda birçok eser yayınlamışlardır. Eserler yayınlanırken de özellikle halkevinin bulunduğu şehrin sosyal ve ekonomik yapısına dair bilgiler içermesine, yani toplumsal karşılığının olmasına dikkat edilmiştir.

2.1. Kütüphanelerin Kurulması ve Düzenlenmesi

Kurulacak kütüphanelerin gerek tanzim gerekse de okuyucularına kolaylık ve konfor temini açısından muhitlerinde örnek yerler olmalarına çalışılmıştır. Çünkü birçok öğrenci ödev hazırlamak için halkevi kütüphanelerini tercih ederken birçok genç de ilk defa gazete okumak için gittiği fakat daha sonra müdavimi haline geldiği kahveler yerine buraları tercih etmeye başlamıştır (Halkevleri 1932-1935 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, 1935: 107-108). Bundan dolayı kütüphanelerin temiz, düzenli ve kolay bir şekilde yararlanılan yerler olması istenmiş, CHP Genel Sekreterliği de gönderdiği yazılarla halkevlerinden bu hususlara dikkat etmelerini istemiştir. Bu hususa dair 12 Nisan 1934 tarihli yazısına ilave olarak gelen kitapların nasıl tasnif edilip raflara yerleştirileceğini gösteren *Umumi veya İhtisasi Kütüphaneleri Usuli ve Ameli Bir Surette Nasıl Yapılır* adlı bir de ek göndermiştir (BCA, 490.1.0.0.2.9.4). Ancak halkevleri tarafından bu husus göz ardı etmiş olmalı ki aynı yazı 1937 Mayıs'ında tekrar gönderilmiştir (BCA, 490.1.0.0.3.15.23). Kütüphanelerin tanzimi hususunda ise Uluğ İğdemir'in *Halkevleri Kütüphaneleri İçin Rehber* adlı kitabından da istifade edilmiştir (İğdemir, 1939).

Kütüphanelerin tertip ve düzeninin yanı sıra artan materyal sayısının da etkisiyle tasnif çalışmalarına hız verilmiştir. Buna rağmen 1942 yılına gelindiğinde bazı kütüphanelerin tasnifinin hâlâ yapılmadığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine kütüphaneler büyüklüklerine göre A (50), B (109) ve C (184) şeklinde üç gruba ayrılmıştır. Kitap dağıtımından kütüphanelere yapılacak yardımlara kadar da bu gruplandırma esas alınmıştır (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943, 1944: 10). Tasnif faaliyetinin profesyonel bir şekilde yapılabilmesi için de 1945 İlkbaharında Ankara Halkevinde kütüphanecilik kursu açılmıştır (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, 1945: 11; CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, 1946: 22).⁸ Üç ay süren ve 26 Haziran 1945 tarihinde biten kursa Adana, Balıkesir, Burdur, Diyarbakır, Erzurum, Fatih (İstanbul), Konya, Kula (Manisa), Samsun, Şehremini (İstanbul) halkevlerinden gelen on kütüphane memuru katılmıştır. Kurs kapsamında teorik derslerin yanı sıra Ankara Halkevi Kütüphanesinde uygulamada yapılmıştır (Ötüken, 1957: 33). Kursun bitiminde görev yerlerine dönen kursiyerler tasnif çalışmalarına başlamışlardır (CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, 1946: 22). Fakat 1948 yılına gelindiğinde Adana, Balıkesir, Diyarbakır, Erzurum ve Samsun halkevleri tasnif çalışmalarını hâlâ tamamlayamamıştır (CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, 1948: 21).

⁸ Adnan Ötüken: 1911 yılında Manastır'da doğmuştur. Babası Tabip Binbaşı Ali Naşit Bey'in Birinci Dünya Savaşı dolayısıyla gönderildiği Kafkasya Cephesinde şehit düşmesi üzerine İstanbul'a taşınmışlar. Kadıköy Osmangazi Numune Mektebi, Kadıköy Orta Mektebi, İstanbul Lisesi ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji ve Fransızca bölümlerinden mezun olmuştur (1935). Üniversiteyi bitirdiği yıl oluşturulan Prof. Helmut Ritter'in başkanlığındaki Kütüphaneler Tasnif Komisyonu'nda dokuz ay süreyle çalışmıştır. Müteakiben bir süre Yozgat Lisesi'nde Edebiyat Öğretmenliği yaptıktan sonra kütüphanecilik öğrenimi görmek üzere Almanya'ya gönderilmiştir (1936). Dört yıl kaldığı Almanya'da Berlin Devlet Kütüphanesinde kütüphanecilik öğrenimi, Berlin Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve Leipzig'te kütüphanecilik stajı görmüştür. Yurda dönünce İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne Türkoloji asistanı olarak atanmıştır. Daha sonra MEB Neşriyat Müdürlüğü görevine getirilmiştir. Bu görevini beş yıl sürdürdükten sonra 1946 yılında Millî Kütüphane'yi kurma görevi verilmiştir (<http://bilgibelge.humanity.ankara.edu.tr/adnan-otuken-2/>).

Halkevleri, kütüphane oluşturarak tanzim etmenin yanı sıra eserlerin bakımı ve korunmasına da önem vermiştir. Bu nedenle zaman içinde yıpranmış olan eserler ile süreli yayınlar ciltlenerek hem korumaya alınmış hem de kullanım açısından kolaylık sağlanmıştır. Ancak kısıtlı imkânlardan dolayı ciltleme işi yavaş ilerlerken bu iş için ayıracak parası olmayanlarsa Daday Halkevi örneğinde olduğu gibi eserleri geçici olarak kartonla kaplamıştır (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, 1945: 12-13).

2.2. Kütüphanelerin Kitap Temini

Halkevlerinin kütüphanelerindeki kitaplar genelde satın alma ve bağış yoluyla elde edilmiştir. 1940 Talimatnamesine göre de vekillikler, umum müdürlükler, Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu gibi hükümetçe umumi menfaate hizmet etmekte oldukları kabul edilmiş cemiyetler ile CHP Genel Sekreterliği tarafından gönderilenlerin yanı sıra halkevleri de bütçe imkânları dâhilinde satın alma yoluna gitmiştir. Bu şekilde temin edilen eserler kütüphanenin giriş defterine kaydedildikten hemen sonra okuyucuların istifadesine sunulmuştur. Bağış yoluyla gelenler ise raflara konulmadan önce Kütüphane ve Yayın Komitesi tarafından içerik açısından incelenmiştir. İnceleme sonunda sorun olmayanlar kitaplığa, olanlar ise CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilmiştir. Bunun yanı sıra ecnebiler tarafından gönderilen her türlü eser ile materyal de incelenmesi için Genel Sekreterliğe gönderilmiştir (CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940: 25).

Yurt genelindeki yüzlerce halkevi kütüphanesi ile okuma odası dikkate alındığında bunların kurulması ve yayınlarla desteklenmesi ülkenin içine bulunduğu şartlar göz önüne alındığında kolay olmamıştır. Bundan dolayı bağış yoluyla eser temin edilmesine büyük önem verilmiş, bağışları teşvik etmek için de 1932 talimatnamesine, *Kütüphane ve okuma odalarına ayrı bir dolap dolduracak kadar çok eser teberru edenlerin adı takdir yerinde kütüphanenin bir görünür yerine açıkça yazılır ve o kısım onun adı ile anılır ve fihristlerde ayrı bir yer verilir* hükmü eklenmiştir. Fakat Türk devrim ve ideolojisine uymayan, yabancı rejim ve ideolojileri tasvir eden, gericiliği ve irticayı amaçlayan, dini içerikli olan, insanları karamsarlığa iten, intihar ve cinayet gibi konular içeren, şehvet ve ihtirası kamçılıyıp gençliğe zarar verecek içerikte olanlar bağış olarak kabul edilmemiştir (CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940: 25). Bu içerikte olduğu tespit edilip yasaklanan eserlerin listesi ise zaman zaman halkevlerine gönderilerek kayıtlarının silinmesi istenmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi İkinci kanun 1938'den 30 Haziran 1938 Tarihine Kadar, 1938: 74-75).

CHP Genel Sekreterliği, halkevi kütüphanelerine ciddi kitap desteği vermiştir. Bunun yanı sıra çeşitli konularda verilmiş olan kitapları halkevlilere tanıtmak, halkevleri ile halkodalarının yönetmelik şartlarına uygun olarak tedarik edecekleri kitapları seçmelerinde yardımcı olmak ve bu tür eserleri düzenli olarak kendilerine bildirmek için 1946 yılında *Halkevleri Bibliyografya Dergisi* yayınlamaya başlamıştır. Üç ayda bir yayınlanacak olan eserin sadece bibliyografya mahiyetinde olmayıp eser ve yazarı hakkında da bilgiye yer vereceği ifade edilmiştir (CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, 1946: 22; XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, 1947: 15).

2.3. Kütüphanelere Dair Veriler

Halkevleri 1932, halkodaları 1940 yılından itibaren açılmaya başlanmış ve zamanla da sayıları artmıştır.⁹ Sayılarının artmasına paralel olarak kütüphane, kitap ve okuyucu sayısında da artışlar yaşanmıştır. Halkevlerinin faaliyet raporları ile döneme dair resmi istatistiklere göre 1933-1945 yılları arasında kütüphane, eser ve okuyucu sayısında yaşanan değişim aşağıdaki tablodaki gibi olmuştur:¹⁰

⁹ 1940 yılı verilerine göre halkodalarının kitap sayısı 16.120, okuyucu sayısı 96.017'dir (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, 1942: 43-44).

¹⁰ 1933-1935 yılları arasına ait veriler halkevlerinin, 1936-1945 yılları arasına dair veriler ise Kültür, Maarif ve Milli Eğitim İstatistiklerinden derlenmiş olup bu eserler kaynakçada gösterilmiştir.

Yıl	Kütüphane Sayısı	Eser Sayısı	Okuyucu sayısı
1933	55	59.444	149.949
1934	80 ¹¹	97.187	428.274
1935	103	106.551	624.727
1936	165	661.015	860.595
1937	166	214.463	656.654
1938	207	278.985	1.294.626
1939	374	374.257	1.681.195
1940	377	462.817	1.169.761
1941	378	524.594	1.274.557
1942	393	584.187	1.315.541
1943	392	626.082	1.339.540
1944	395	648.408	1.373.672
1945	401	712.097	877.087

Tabloda görüldüğü üzere artan kütüphane sayısına bağlı olarak eser ve okuyucu sayısı da artmıştır. Fakat istisnai olmakla birlikte dalgalanmaların yaşandığı yıllar da olmuştur. Örneğin 1943 yılında kütüphane sayısı azalırken, 1936 yılında eser, 1936 ve 1939 yıllarında okuyucu sayısı hızlı bir şekilde artmış, 1945 yılında ise okuyucu sayısında sert bir düşüş yaşanmıştır. 1936 yılında yaşanan artışlara dair bir veri bulunmazken diğer yıllardaki artış ve azalışlarda İkinci Dünya Savaşı'nın etkili olduğu söylenebilir.

Kütüphanelerdeki kitap mevcudu; hükümet tarafından gönderilenlerin yanı sıra satın almalar ve bağışlarla artmıştır. 1936-1945 yılları arasında kitap sayısında yaşanan artış ile kitapların temin usulüne dair veriler aşağıdaki tablodaki gibidir:

Yıl	Hükümet tarafından verilen	Satın alınan	Bağış	Toplam
1936-1937	35.570	3.616	16.451	55.704
1937-1938	31.311	1.850	5.955	39.116
1938-1939	34.337	2.727	10.065	47.129
1939-1940	56.441	2.333	10.307	69.081
1940-1941	46.864	1.699	9.558	58.121
1941-1942	61.825	3.907	9.964	75.706
1942-1943	57.720	3.492	11.980	73.192
1943-1944	43.882	3.255	8.106	55.243
1944-1945	36.409	4.420	10.069	50.898

Yaşanan artışta hükümet tarafından verilen kitapların önemli bir yekûn tuttuğu görülmektedir. Bunu, bağışlanan ve satın alınanlar takip etmiştir. Halkevleri ve halkodalarının faaliyet raporlarına yansıyan rakamlara göre ise CHP Genel Sekreterliği tarafından 1943 yılında 230 eserden 55.147 (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943, 1944: 9), 1944 yılında 450 eserden 87.500 (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, 1945: 11), 1945 yılında 414 eserden 307.385 (CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, 1946: 22)¹², 1946 yılında 168 eserden 26.263 (CHP XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, 1947: 15), 1947 yılında ise 150 eserden 25.500 adet gönderilmiştir (CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, 1948: 21).

¹¹ İki kütüphane yeni açıldığı için faaliyeti söz konusu değildir.

¹² Ancak bunların 60.000'i halkevlerine, 347.385'i halkodalarına gönderilmiştir (CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, 1946: 22).

Kitap sayısında yaşanan artışa rağmen halkın gösterdiği ilgiden dolayı zaman zaman kitaplar yetersiz kalmıştır (CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, 1946: 22). Bunda, okur-yazar oranının artmasının yanı sıra şubenin kitap ve okuma sevgisini artırmaya yönelik çalışmalarının da büyük payı vardır. Bu durum okuyucu sayısına da yansımış olup istatistiki verilere göre 1936-1946 yılları arasındaki okuyucusu sayısı ile kadın-erkek olarak dağılımı şu şekilde olmuştur:

Yıl	Erkek	Kadın	Toplam
1936-1937	805.670	54.925	860.595
1937-1938	608.861	47.793	656.654
1938-1939	1.195.710	98.916	1.294.626
1939-1940	1.577.061	104.134	1.681.195
1940-1941	1.066.672	103.089	1.169.761
1941-1942	1.163.291	111.266	1.274.557
1942-1943	1.209.385	126.456	1.315.541
1943-1944	1.184.044	155.496	1.339.540
1944-1945	1.217.898	155.774	1.373.672
1945-1946	768.748	108.339	877.087

Tabloya göre 1937, 1940 ve 1945 yıllarında okuyucu sayısında düşüşler görülmektedir. Diğer yıllarda ise hem erkek ve kadın da, hem de toplam sayıda artış yaşanmıştır. Okuyucu sayısındaki artışta kütüphane ve kitap sayısındaki artış da etkili olmuştur. Bu açıdan Kütüphane ve Neşriyat şubelerinin başarılı faaliyetler gerçekleştirdikleri söylenebilir. İstatistiki verilere göre 1936-1946 yılları arası haziran ayı başlarında kütüphanelerdeki kitapların yayın diline göre dağılımı ise şu şekildedir:

Yıl	Türk harfli	Arap harfli	Yabancı dillerde	Toplam
1937-1938	142.558	41.690	30.215	214.463
1938-1939	193.154	53.284	32.547	278.985
1939-1940	277.379	61.681	35.197	374.257
1940-1941	361.965	62.583	38.269	462.817
1941-1942	420.011	64.571	40.012	524.594
1942-1943	474.831	63.302	46.054	584.187
1943-1944	520.837	64.201	41.044	626.082
1944-1945	564.122	62.719	21.567	648.408
1945-1946	-----	-----	-----	712.097

Tabloya göre 1937-1945 yılları arasında Türkçe ve Arap harfli eser sayısı artmış, yabancı dildeki eser sayısı ise azalmıştır. 1946 yılına dair sadece toplam eser sayısı verildiğinden eserlerin dil olarak dağılımı bilinmemektedir. Buna karşın toplam eser sayısındaki artış devam etmiştir. Genel olarak bakıldığında ise dil inkılabının da etkisiyle Türkçe eser sayısında ciddi artış yaşanırken Arap harfli eser sayısındaki artış sınırlı sayıda olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında çok partili hayata geçilmesiyle birlikte CHP ile olan bağından dolayı halkevlerinin varlığı tartışılmaya açılmıştır. Halkevleri bu tartışmalar gölgesinde faaliyetlerini sürdürmek zorunda kalmışlardır. Bu esnada halkevi kütüphanelerindeki kitap sayısı artarken, tasnif ve ciltleme işlemleri de sürmüştür. Dönemin öne çıkanı ise 50.000'den fazla eserden oluşan kütüphanesi ile Ankara Halkevi olmuştur. Diğer halkevlerinden Konya ve Aydın halkevleri tasnif işlemlerini tamamlarken Adana, Balıkesir, Diyarbakır, Erzurum ve Samsun halkevleri ise henüz tamamlamamıştır (CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, 1948: 21).

CHP Genel Sekreterliği bir taraftan temin ettiği yeni eserlerle halkevlerinin kütüphanelerini zenginleştirmeye gayret gösterirken bir taraftan da halkevi kütüphanelerinde yer alan ancak tasnif edilmedikleri için mahiyetleri bilinmeyen eski ve değerli kitapları korumak adına harekete geçmiştir. Bu doğrultuda 1941 yılında halkevlerine yazı yazılarak kütüphanelerindeki mevcut el yazması ve taş basması kitaplar varsa bunlar hakkında bilgi vermeleri istenmiştir (BCA, 490.1.0.0.5.24.9). Fakat savaş yılları olmasının da etkisiyle olsa gerek sürecin bir hayli uzun sürdüğü anlaşılmaktadır. Zira geri bildirimde dair ilk veriler 1945 yılına ait olup 200 halkevinde 580 cilt el yazması, 5.178 yabancı dilde, 20.838 de Arap harfli eser tespit edilmiştir (CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, 1946: 22). Bunun yanı sıra 1940-1942 Maarif ve Milli Eğitim istatistiklerine de bazı veriler yansımıştır. Buna göre 1940-1941 yılında 2.630 (56 Acemce, 767 Türkçe, 1.807 Arapça), 1941-1942 yılında 2.750 (56 Acemce, 731 Türkçe, 1.963 Arapça), 1942-1943 yılında ise 70.147 eserin (137 Acemce, 6.449 Arapça, 63.561 Türkçe) olduğu belirtilmiştir (BİUM, 1940-1941 Maarif İstatistiği, 1943: 520; BİUM, 1941-1942 Maarif İstatistiği, 1944: 520; BİGM, 1942-1943 Milli Eğitim İstatistikleri, 1945: 540).

2.4. Kütüphanelerin Sonu

Çok partili hayata geçişle birlikte gündemin önemli tartışma konularından birisi CHP ile olan ilişkisinden dolayı halkevlerinin statüsü ve geleceği olmuştur. Bunun yanı sıra daha ziyade belediyeler ile özel idareler tarafından finanse edilen halkevlerinin finansmanı da tartışma konuları arasında yer almıştır. Demokrat Parti'nin (DP) 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara gelmesiyle birlikte de tartışmaların seyri değişmiştir. Zira iktidar değişikliğiyle birlikte yerel yönetimlerin maddi desteğinden mahrum kalan halkevleri, kendi imkânlarıyla faaliyetlerini sürdürmeye çalışmıştır. Fakat bu durum uzun süre devam ettirilememiştir. Nitekim DP'nin girişimiyle 8 Ağustos 1951 tarihinde kabul edilip 11 Ağustos 1951 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5830 sayılı kanun ile halkevleri kapatılarak malları hazineye devredilmiştir (Resmî Gazete, S. 7882 (11 Ağustos 1951): 1781). Halkevlerinin kapanmasıyla birlikte uzun yıllardır büyük bir zahmet ve emekle oluşturulmuş olan kütüphanelerin faaliyetleri de sona ermiştir.

3. SONUÇ

Halkevleri, toplumsal aydınlanma için cumhuriyetin ilk yıllarında hayata geçirilen önemli bir müessesedir. Bunlar, farklı konularda faaliyet gösteren dokuz şube şeklinde yapılandırılmışlardır. Bu şubelerden birisi de Kütüphane ve Neşriyat Şubesi'dir. Şubenin kütüphane ve neşriyat olmak üzere iki faaliyet alanı vardır. Bilhassa yerel kültürel değerlere dair yayınladığı eserlerle bunları yok olmaktan kurtaran şube, açmış olduğu kütüphane ve okuma odalarıyla da halkın okuma ihtiyacını gidererek toplumsal aydınlanma için yoğun çaba sarf etmiştir. Satın alma ve bağış yoluyla oluşturulan kütüphane ve okuma odalarına her eserin girmesine izin verilmezken isteyen herkes buralardan ücretsiz olarak faydalanabilmiştir. Kütüphaneler tesis edilirken de modern kütüphanecilik esasları doğrultusunda düzenlenmeye çalışılmıştır. Bu yönüyle de Türkiye'de kütüphaneciliğin gelişimi açısından önemli bir adım oldukları söylenebilir. Hatta modern esaslar üzerine kurulmuş kütüphaneler tesis edebilmek adına buralarda çalışan memurlar kursa da tabi tutulmuşlardır.

Şube, kütüphane ve okuma odası açmakla yetinmeyerek düzenlediği okuma etkinlikleri ve yarışmalarla da halkı okumaya teşvik etmiştir. Böylece buraları, dört duvardan ibaret birer yapı olmaktan çıkararak adeta yaşayan mekânlar haline getirmeye çalışmıştır. Bu açıdan başarılı olduğu da söylenebilir. Çok partili hayata geçişle birlikte halkevlerinin kapanmasıyla kütüphanelerin faaliyetleri de sona ermiştir. Ancak oluşturduğu koleksiyonlar ile yayınladığı eserlerle yerel kültürel değerleri yok olmaktan kurtararak geleceğe taşıdığı gibi cumhuriyetin ışığının yurdun dört bir yanına ulaşması ve halkın aydınlanması noktasında da önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- BCA, Fon Kodu 490.1.0.0; Yer No: 2.9.4
BCA, Fon Kodu 490.1.0.0; Yer No: 3.15.23
BCA, Fon Kodu 490.1.0.0; Yer No: 4.18.19
BCA, Fon Kodu 490.1.0.0; Yer No: 4.19.22
BCA, Fon Kodu 490.1.0.0; Yer No: 5.24.9

Resmi Yayınlar

- BİGD. (1938). *1936-1937 Kültür İstatistiği*. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü. Ankara.
- BİGM. (1945). *Milli Eğitim İstatistikleri 1942-1943*. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. Ankara.
- BİGM. (1946). *Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler ile Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri 1943-1944*. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. Ankara.
- BİGM. (1947). *Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler ile Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri 1944-1945*. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. Ankara.
- BİGM. (1947). *Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1945-1946*. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. Ankara.
- BİGM. (1948). *Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1946-1947*. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. Ankara.
- BİGM. (1949). *Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1947-1948*. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. Ankara.
- BİUD. (1939). *1937-1938 Maarif İstatistiği*. Başbakanlık İstatistik Umum Direktörlüğü. Ankara.
- BİUM. (1942). *1938-1939 Maarif İstatistiği*. Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü. Ankara.
- BİUM. (1942). *1939-1940 Maarif İstatistiği*. Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü. Ankara.
- BİUM. (1943). *1940-1941 Maarif İstatistiği*. Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü. Ankara.
- BİUM. (1944). *1941-1942 Maarif İstatistiği*. Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü. Ankara.

Sürelî Yayınlar

- Görüşler (1946)
Resmî Gazete (1951)
Türk Sözü (1937-1946)
Yeni Adana (1946)

Kitaplar ve Makaleler

- XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*. (1947). Ankara.
- Halkevleri 1932-1935 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı*. (1936). Ankara.
- 1943 Kitap Hulasa Etme Müsabakası: Anabasis-Ateşten Gömlek-Sokrates'in Müdafası*. (1943). Ankara.
- Adana Halkevi*. (1938). Adana.
- Atatürk ve Halkevleri*. (1974). Ankara.
- CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*. (1946). Ankara.
- CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*. (1948). Ankara.

- CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi. (1940). Ankara.
CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942. (1942). Ankara.
CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943. (1944). Ankara.
CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944. (1945). Ankara.
CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları. (1941). Ankara.
CHP Halkevleri Öğreneği. (1935). Ankara.
CHF Halkevleri Talimatnamesi. (1932). Ankara.
Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi 17 Mayıs 1935'den Birincikanun 1935 Sonuna Kadar. C.7. (1936). Ankara.
Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi İkincikanun 1938'den 30 Haziran 1938 Tarihine Kadar. C.12. (1938). Ankara.
Çeçen, A. (1990). Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri. Gündoğan. İstanbul.
Halkevleri 1940. (1940). Ankara.
Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası. (1934). Ankara.
Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası. (1935). Ankara.
Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası. (1936). Ankara.
İğdemir, U. (1939). Halkevleri Kütüphaneleri İçin Rehber. Matbaai Ebüzziya. İstanbul.
Keseroğlu, H. (2022). "Halkevlerinde Kitap ve Kütüphane Kıyımı: 1951". *Türk Kütüphaneciliği*, 36, 4, 495-511.
Koçak, C. (1996). *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*. C.2. İletişim. İstanbul.
Özacun, O. (1996). "Halkevlerinin Dramı". *Kebikeç*, II/3, 91-92.
Ötüken, A. (1957). Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitiminin Tarihçesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, VI (1-2), 1-36.

Elektronik Kaynaklar

<http://bilgibelge.humanity.ankara.edu.tr/adnan-otuken-2> (08.04.2023).